

POSTMODERN DÜNYANIN KAMUSAL ALANI OLARAK SOSYAL MEDYA

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Faruk YILDIRIM

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
ORCID: 0000-0002-8743-2740

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Ceyda BAŞ

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
ORCID: 0000-0002-4979-9621

ÖZET

Modernist aklın insanlığın geleceğine yönelik iyimser öngörüsünün sarsılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi sonucunda dünya farklı bir döneme evrilmiştir. Postmodern dönem olarak nitelendirilen bu dönem, toplumsal uzamsal dünyadan koparıp iletişim teknolojilerinin imkânları kullanılarak sanal bir dünyada üretmeye başlamıştır. Sosyal medya olarak adlandırılan yeni uzam toplumsal olayların konuşulduğu, tartışıldığı, değerlendirildiği ve yönlendirildiği alanlara dönüşmüştür. Kamusal alan, bireylerin sosyal ilişkiler kurduğu ve aynı zamanda devlet otoritesinden bağımsız olarak toplumsala dair kendi düşüncelerini oluşturduğu, yapılandığı sivil alanlar olarak betimlenebilir. Tarihin her döneminde sivil toplumun toplumsala ait olayları tartışıp değerlendirdiği mekânlar olarak kamusal alanlar var olmuştur. Antik çağlarda yurttaşların sitenin yönetimi ile ilgili düşüncelerini paylaştıkları agoralar, modern dönemlerde cafeler, kiraathaneler ve parklar gibi yerler kamusal alanlar olarak işlev görmüşlerdir. Çağcıl dünyamızda toplumsala ait olguların görece serbest bir şekilde konuşulduğu tartışıldığı, yurttaşların kendi düşüncelerini ifade ettiği mekânlar olarak internet ortamındaki sosyal ağlar yani sosyal medya bir nevi kamusal alan olarak işlev görmektedir. Postmodern dönem toplumsala ait birçok dönüşümleri beraberinde getiren bir çağ olarak kendine özgü bir kamusal alan anlayışını da oluşturmuştur. Bu çalışmada postmodern dönemin kamusal alan imkânı olarak sosyal medya ele alınmıştır. Çalışmada kamusal alan üzerine tartışmalar J. Habermas ve R.Sennett'in kamusal alan söylemleri üzerinden inşa edilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Postmodernizm, Kamusal Alan, Sosyal Medya

SOCIAL MEDIA AS THE PUBLIC SPACE OF THE POSTMODERN WORLD

ABSTRACT

The world has evolved into a different period as a result of the collapse of the optimistic foresight of the modernist mind for the future of humanity and the rapid development of information and communication technologies. This period, which is described as the postmodern period, started to produce the social in a virtual world by using the possibilities of communication technologies by breaking away from the spatial world. The new space called social media has turned into areas where social events are spoken, discussed, evaluated and directed. The public sphere can be described as civic spaces where individuals establish social relations and at the same time form and structure their own thoughts about the society independently of the state authority. In every period of history, public spaces have existed as spaces where civil society discusses and evaluates social events. In ancient times, places such as agoras, where citizens shared their thoughts on the management of the site, and in modern times cafes, coffee houses and parks functioned as public spaces.

In our modern world, social networks in the internet environment, in other words social media, function as a kind of public space as spaces where social facts are discussed relatively freely and citizens express their thoughts. The postmodern era, as an era that brought many social transformations, also created a unique understanding of public space. In this study, social media is discussed as the public space opportunity of the postmodern period. In the study, the discussions on the public sphere are built on the public sphere discourses of J. Habermas and R. Sennett.

Keywords: Postmodernism, Public Space, Social Media

1. GİRİŞ

İnsan doğadaki diğer canlı varlıklara göre doğayla mücadele etme konusunda dezavantajlı konumdadır. Fiziksel yapısı ne denizde ne de havada yaşamaya uygundur, karada varlığını sürdürebilir, fakat zorluklar karşısında tek başına bu zorlukların üstesinden gelmede zayıftır. Ancak insan türünün diğer canlı varlıklarda olmayan ya da çok sınırlı düzeyde bulunan zihinsel yetisi olan akli sayesinde bu zorluklar karşısında rasyonel davranarak dezavantajının üstesinden gelebilmiştir. İnsanın organizasyon yapabilme gücü, birlikte yaşama kültürünün oluşmasına bunun sonucunda dünyanın her tarafında kendine yaşam alanı kurabilme niteliğini kazandırmıştır. Kurulan bu yaşam alanları tarihin hangi döneminde ve dünyanın neresinde olursa olsun özel ve kamusal alan olmak üzere iki temel kategori olarak şekillenmiştir. Kamusal alan, bireylerin öteki bireylerle etkileşime girebildikleri, toplumla ilgili olguları tartışabildikleri ve kendi zihinsel kurulumlarını inşa ettikleri alanlar olarak her toplumda varlığını korumuşlardır. Antik Yunan'da kamusal alanlar olarak agoralar, yeni çağda kahvehaneler, okuma salonları, modern çağlarda parklar, sinemalar vb. alanlar kamusal alan olarak işlev görmüşlerdir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren modern dünyanın insana vadettikleri, özgürlük, eşitlik, adalet ve iyimser gelecek gibi ütopyalara olan inancın sarsılmaya başlaması modernlik sonrası yeni bir dönemin ayak sesleri olarak belirginleşmiştir. Postmodern dönem olarak nitelenen bu dönem özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve yaygınlaşması sonucunda gerçekliğin ve toplumsalın yeni bir boyuta evrilmesine yol açtı. Bu değişim gerçekliğin ve toplumsalın sanal olanı üzerinden kendini sosyal medya aracılığıyla inşa etti. Sosyal medya günlük yaşam içerisinde bireylerin, topluma dair düşüncelerini inşa ettiği ve paylaştığı sanal ortamlar olarak belirginleşti. Bu bağlamda toplumun gündeminin yani kamuoyunun oluşmasında, en önemli aktörlerden biri olarak sosyal medyanın kamusal alan olma özelliği, üzerinde tartışılması gereken bir öneme sahiptir. Bu çalışmada, sosyal medyanın postmodern dönemin kamusal alan olma niteliği incelenmiştir. Çalışmada önce kamusal alan olgusu J. Habermas ve R.Sennett üzerinden kavramsal olarak kısaca ele alınmıştır. Daha sonra sosyal medya olgusu ve sosyal medya kamusal alan ilişkisi incelenerek son bölümde sosyal medyanın kamusal alan olma imkanı tartışılmıştır.

2. KAMUSAL ALAN

Kamusal alan, bireylerin özel ve resmi yaşamlarının dışında günlük yaşamda birbirleriyle etkileşime girdikleri toplumsala ait düşüncelerini ifade edebildikleri ve kendi kimliklerini sergileyebildikleri alanlar olarak belirginleşmektedir. Her toplumda kamusal alan olarak ifade edebileceğimiz alanların varlığı bir gerçekliktir. Antik çağlarda site devletlerinin sorunlarının tartışıldığı çarşı pazarlar, kent meydanları, agoralar, yeni çağlarda kahvehaneler, okuma salonları, parklar gibi alanlar kamusal alan işlevleri görmüştür. Her çağın ve dönemin kamusal alan niteliği, dönemin ve çağın izlerini taşır.

Kamusal alan ile ilgili tartışmalar, J. Habermas'ın *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü* ve R.Sennett'in *Kamusal İnsanın Çöküşü* isimli çalışmaları, bu bağlamda yapılan tartışmaların teorik zemininin oluşmasını sağlamışlardır.

Habermas'ın insana dair düşüncelerinin merkezinde de insanın kamusal bir varlık olması yer almaktadır. Habermas'a göre tekil ruhun içerisinde bir dışsallık yansır ve insanın kendiliği öznel arası etkileşimin dinamiği içerisinde belirginleşir (Habermas, 2009: 18). Bir varlık olarak insan olma niteliği ancak kamusalın içerisinde kazanılır. Bu nedenle Habermas'a göre kamusal, insan türü için bir zorunluluktur. Habermas, kamusal alan olgusu ile neyi kastettiğini şöyle ifade ediyor;

“Her şeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı kastederiz. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmıştır. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olur. Bu tür bira adalık durumundaki bireylerin davranışları, ne iş ve meslek sahiplerinin özel işlerini görürken yaptıkları davranışlara, ne de bir devlet bürokrasisinin yasal sınırlarına tabi anayasal bir düzenin üyelerinin davranışlarına benzer. Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar” (Habermas, 2004: 95).

Habermas'ın net bir şekilde sınırlarını çizdiği kamusal alanın, resmi ve özel yaşamdan bağımsız toplumun, yarına hizmet edebilecek her bireyin serbestçe katılabildiği ve düşüncelerini ifade edebildiği, demokratik bir ortam olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda yurttaşların kamu ile düşüncelerini ifade edip paylaştığı örgütlenebildiği ortam fiziki mekanlar olabildiği gibi günümüz dünyasındaki sanal ortamlar da kamusal özelliğini taşıyabilir. Habermas'ın niteliklerini sıraladığı kamusal alan ilk olarak burjuva toplumunda ortaya çıkmış, devletin kamuya ilgili politikaları tartışılarak bir nevi devlete meşruiyet alanı açmıştır. Başlangıçta kamusal alan devletin müdahalesi ve ticari kaygıların etkisine kapalı olmasına rağmen sonradan dönüşüme uğrayarak, devlet müdahalesi ve ticari kaygılar kamusal alanın işlevini dönüştürmüştür (Habermas, 2005). Buradan hareketle kamusal alanın her zaman devlet müdahalesine açık olduğunu ve ticari kaygıların etkisine de duyarız olamayacağını ifade edebiliriz.

Modern anlamda kamusal alan olgusu Sennett'te göre, Onsekizinci Yüzyıl Avrupası'nda burjuva yaşam tarzıyla ortaya çıktığını ve aile ve yakın arkadaş dışında, tanıdık, yabancı gibi, farklı toplumsal kesimlerin bir etkileşim alanı olarak belirginleşmiştir (Sennet, 2013: 32). Kamusal alanın belirginleşmesiyle birlikte, kentlerde de insanların karşılıklı etkileşimine imkân tanıyacak, toplumun farklı kesimlerinin paylaşacağı ortak alanlar olarak, kahvehane, kafe, tiyatro, opera salonları, alışveriş merkezleri gibi alanlar sosyallik ağları sunan mekanlar olmuşlardır (Sennet, 2013: 34). Bahçeci (2018)'ye göre Sennet için kamusal alan fiziki bir mekanlar olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu fiziki mekanlar aynı zamanda kentin dönüşümü ve yeniden yapılandırılmasında sembolik bir işleve sahiptir. Öte yandan kamusal alan aynı zamanda demokratik koşulların imkanı ve bireyler açısından vatandaşlık bilincinin inşa edildiği toplumsal hafıza alanlardır (s. 15). Fakat Sennett'e göre onsekizinci yüzyılın sonunda patlak veren büyük devrimler ve sanayi kapitalizminin ortaya çıkması kamusal alanın değişimini de beraberinde getirdi.

Sennett bu değişime; kentlerdeki kamusal yaşam ile sanayi kapitalizmi arasındaki ilişki, insanların ötekini anlama ve yorumlama biçimini dönüştüren sekülerizm ve kamusal yaşamın yapısından gelen ve sonradan zayıflık olarak algılanan güç olmak üzere üç faktörün yol açtığını belirtmiştir (Sennett, 2013: 36). Kamusal alandaki bu dönüşüm Sennett'e göre kamusalın karşısında özel alanın ve mahremiyetin önem kazanmasına ve bireylerin toplumsala olan ilgilerinin azalmasına yol açmış ve bireyler kendi öznel ve mahrem dünyalarında hapsolmuşlardır.

Dacheux (2012: 12), Habermas ve Sennett gibi kamusal alan üzerinde çalışan düşünürlerin bu alanda üretmiş oldukları çalışmalardan ortak bir çıkarım yapılabileceğini ileri sürer. Her iki düşünür içinde kamusal alan, politikanın meşruiyet alanıdır. Kamusal alan aracılığıyla yurttaşlar kanun yapıcı özelliğe sahip olurlar. Kamusal alanlar, farklı kültürel yapıya sahip bireylerin ortak politik bir paydada toplandığı simgesel alanlardır. Öte yandan aynı zamanda kamusal alanlar politikaların sahnelendiği alanlardır. Buradan hareketle kamusal alanlar demokratik toplumların vazgeçilmez unsurları olduğunu söyleyebiliriz.

3. GENEL OLARAK SOSYAL MEDYA

Sosyal medya, bireylerin ve toplulukların kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği paylaştığı ve tartıştığı yüksek düzeyde etkileşimli platformlar oluşturmak için mobil ve web tabanlı teknolojileri kullanmaktadır. Web 2.0 olarak da bilinen bu teknoloji, daha önceki tek yönlü iletişimi içeren Web 1.0 teknolojisinden farklı olarak bilgi ve etkileşimin karşılıklılığının ön plana çıkarmış ve iletişimde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Sosyal medyanın bugüne kadar bilinen medya türlerinden başlıca farkı; en az iki yönlü ve eşzamanlı bilgi aktarımı sağlıyor olmasıdır (Tuncer, 2015: 15). Bu sayede kullanıcılar tek taraflı alıcılardan olmaktan çıkmakta, sürecin içerisine dahil olan aktif katılımcılara dönüşmektedir. Yeni medya olarak da adlandırılan bu yeni tür etkileşim ortamı genel olarak sosyal medya adıyla anılsa da, bloglar, mikrobloglar, yer bildirim platformları ve video paylaşım platformları da bu çatı altında yer almaktadır. Genel olarak sosyal medya olarak adlandırdığımız Facebook, Instagram ve Twitter gibi platformlar ise sosyal paylaşım ağları olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal paylaşım ağları etkileşimde açtıkları yeni ufuklar sayesinde her bir kullanıcıyı sürecin içerisine dahil ederek içerik üreticisi haline getirmiştir. Üretilen içeriğin sahip olacağı etkileşiminse bir sınırı bulunmamaktadır. Önceki dönemlerde sadece arkadaş listeleriyle sınırlı olan etkileşim çemberi, günümüz uygulamalarında bu sınırlardan kurtulmuş ve tüm kullanıcı evrenini kapsamaya başlamıştır. Bu durum postmodern öneme uygun olarak, dikeyden yataya evrilen toplumsal etkileşime katkısı açısından da önem arz etmektedir. Başka bir deyişle hiyerarşik yapılar sarsılmakta, sosyal medya aracılığıyla yatay bir düzlemde tüm kullanıcıların birbirleriyle etkileşimi mümkün olmaktadır.

Sosyal medyada bir taraftan her türlü marjinal, otantik ya da yerel unsurların kendisine yer bulması olanaklıyken, diğer taraftan ortaya çıkan her ürün, fikir ve uygulama küresel ölçekte bir etki yaratma potansiyeline sahip olmakta ve kitlelerin birbirine benzemesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde küreselleşmeyle ilgili olarak süregelen tartışmaların benzerinin sosyal medya platformları için de yapılabileceğini söylemek mümkündür. Bu platformlar bir yandan en küçük fikir ya da yaşam pratiğinin ifade edilip kendisine yer bulmasına aracılık ederken, bir yandan da üretilen içeriklerin etkilediği insan sayısı sebebiyle “küresel köy” de denebilecek bir benzerliğe zemin hazırlamaktadır.

Sonuç olarak sosyal medya platformları birçok farklı açıdan ele alınabilecek, geniş etki alanına sahip bir çalışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahremiyet (Oz, 2014; Stutzman vd., 2012), kullanım nedenleri (Roblyer vd., 2010), güven (Dwyer vd., 2007), Covid-19 pandemisiyle ilişkili konular (Aydın, 2020; Cinelli vd., 2020; Çerçi vd., 2020) gibi daha bir çok bireysel ve toplumsal meseleyle ilişkisi açısından sosyal medya üzerine çalışmalar yapılmaya devam etmektedir. Sosyal medyaya gösterilen bu ilgiye şaşırtıcı değildir. Kullanıcı sayısı ve yarattığı etki alanı göz önüne alındığında günümüz insanının ayrılmaz bir parçası haline gelen bu platformlar, etki alanını genişleterek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Sosyal medyaya erişim birçok farklı akıllı cihaz aracılığıyla gerçekleşebildiğinden hem kullanım kolaylığı sağlamakta hem de her an her yerde erişilebilir olması nedeniyle günlük hayatta kapladığı alan artmaktadır. Özellikle genç kullanıcıların hayatlarında sosyal medyanın sahip olduğu önemi, günlük gözlemler içerisinde dahi fark etmek mümkündür. Kullanıcıya kimliğini yaratma konusunda tanıdığı özgürlükten başlayarak en mikro alandan, etkileşimde ve iletişimde sınırları küresel bir ölçeğe taşınması sebebiyle en makro alana uzanan çok boyutlu bir sanal ortamla karşı karşıya olduğumuzu söylemek mümkündür. Başka bir deyişle hem en küçük bireysel etkisi hem de küresel boyutta ve toplumsal etkisi açısından önem taşıyan bu ortamlar, kolay kolay önemini yitirecek gibi görünmemektedir.

4. SOSYAL MEDYA VE KAMUSAL ALAN KESİŞİMİ

Kamusal alan, kamu meselelerinin tartışıldığı yer olarak kabul edildiğinde, sosyal medya platformlarının kamusal alan olarak değerlendirilmesiyle ilgili bir tartışma da ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya platformlarında kullanıcılar, her türlü politik ya da felsefi düşünceleri özgürce diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir. Kullanıcılar arasında paylaşılan ortak görüşler çerçevesinde dayanışma ağları oluşabilmektedir. Üstelik devlet kurumlarının yanında önemli siyasi ve bürokratik görevlerdeki yetkililer de sosyal medya kullanıcıları arasında yer aldığından, taleplerin ya da tepkilerin yetkililere iletilmesi süreci de hızlanabilmektedir. Aynı şekilde siyasetçiler ya da kurumlar da kitlelerle olan ilişkisini sosyal medya üzerinden yeniden yapılandırmaktadır.

Sosyal medya ve kamusal alan ilişkisine yönelik alan yazın incelendiğinde, iki yaygın görüş olduğu görülmektedir. Bir tarafta, sosyal medyanın tanıdığı özgürlük alanının olumlu yanlarına vurgu yaparak, yeni iletişim teknolojilerinin yeni bir kamusal alan oluşturma potansiyeline yönelik görüş yer almaktadır (Benkler, 2006; Djick, 2006; Kellner, 2004; Trenz, 2009). Bu görüşteki sosyal bilimcilere göre yeni ve muhalif görüşlerin ortaya çıkması ve karar alma süreçlerine etki etmesi açısından sosyal medya olumlu bir etkiye sahiptir. Hızla etkileşime giren görüşler ya da tepkiler kitlelerin organize olmalarına ve yetkililerin harekete geçmelerine sebep olabilmektedir. Bu nedenle de demokratik değerlerin gelişmesi ve kamusal meselelerin daha fazla kişi tarafından tartışılmasında yeni medya genel olarak olumlu bir etkiye sahiptir. Bu bakış açısında kişilerin toplumsal meselelere dair haberler ya da görüşler karşısında aktif bir konumda bulunması ve hızla tepki verebilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı imkanlar sayesinde bireylerin daha özgür hissetmesi, bu sayede siyasal ve toplumsal meselelere katılımının artması da demokratik değerler açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilebilmektedir. Friedland, Hove ve Rojas (2006: 20-21) geleneksel medyanın öneminin azaldığını ve yeni medya aracılığıyla artık hakim anlayışa alternatif görüşlerin de görünür hale geldiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Trenz (2009) yeni medyanın politik katılıma ve temsile katkıda bulunduğunun altını çizmekte ve demokratik bir kamusal alanında oluşumunda yeni medyanın olumlu etkisini dile getirmektedir.

Kamusal alanı, sosyopolitik organizasyonun temel bir bileşeni olarak değerlendiren Castells (2008) insanların vatandaşlar olarak bir araya geldikleri ve toplumun siyasi kurumlarını etkilemek için özerk görüşlerini dile getirdikleri alan olarak tanımlamaktadır. Küreselleşmeyle birlikte devletin ve sivil toplumun da yapısı dönüşüme uğramış ve yeni bir kamusal alan görünümü meydana gelmiştir. Yeni medya temelinde oluşan bu iletişimsel kamusal alan Castells'in değerlendirmelerinde ön plana çıkmaktadır. Ona göre iletişime dayalı bu kamusal alanın pekiştirilmesini teşvik etmek, devletlerin ve uluslararası kuruluşların küresel sivil toplumun talep ve projeleriyle ilişki kurabilecekleri kilit mekanizmalardan biridir. Ayrıca küresel medya ve internet ağları aracılığıyla dünya kamuoyunun gücünü kullanmak, hükümete dayalı uluslararası kurumlar ile küresel sivil toplum arasında verimli, sinerjik bir bağlantı oluşturarak, küresel ölçekte siyasi katılımı genişletmenin en etkili biçimidir. Bu çok modlu iletişim alanı, yeni küresel kamusal alanı oluşturan şeydir (Castells, 2008: 90). Bu bakış açısına göre internet temelli yeni medya farklı fikirlerin kendilerine yer bulmasına zemin sağlayarak, politik tartışmalara katkı sağlamakta ve yeni politikalar üretilmesine zemin oluşturmaktadır.

Diğer tarafta yer alan görüşse, yeni medya ve kamusal alan ilişkisine daha temkinli ve hatta eleştirel yaklaşmaktadır. Eleştirel bakış açısına sahip sosyal bilimcilerin (Dahlgren, 2001; Papacharissi, 2002; Sparks, 2001;) argümanları genel olarak internet temelli teknolojilerinin kapitalist sistemin etkisi altında oluşu, eşitliğin sağlanmasındaki yetersizliği ve denetim ve sansüre açık oluşu ekseninde şekillenmektedir. Gerçek hayatta sağlanamayan eşitliğin sosyal medya aracılığıyla nasıl sağlanacağı sorusu önem kazanmaktadır. Ayrıca bu ortamlar aracılığıyla gerçekleşen kamusal tartışmalara katılım, teknoloji ve internete erişim konusundaki sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Böylece aslında eşit katılımın sosyal medyada da sağlanmadığı iddia edilmektedir. Üstelik sosyal medya mecralarının devletlerin ve şirketlerin denetimine açık yapısı da tartışmaya açılmaktadır. Çünkü reklam verenlerin tercihleri sosyal medya ağlarının yapısını ve içeriklerini şekillendirmede etkili olmaktadır. Fuchs (2014: 89) Habermas'ın ifadesiyle, sosyal medyanın bir kamusal alan ve iletişimsel eylemin yaşam dünyası olma potansiyeline sahip olduğunu belirtir ancak bu alanın, şirketlerin kontrol etmesi ve devletin denetlemesi için siyasi iktidar ve paranın yönlendiriciliğiyle sınırlandırıldığını belirtmektedir.

Türkçe alan yazında da, kamusal alan ve sosyal medya ilişkisi üzerine çalışmalarda sosyal medyanın kamusal alan olup olmadığına ilişkin tartışmanın devam ettiği görülmektedir (Alaçahan ve Vatandaş, 2021; Berkman Köseleli, 2017; Özgül, 2012; Topbaş ve Doğan, 2016). Sosyal medyanın kamusal alan oluşturabileceğine dair tartışmanın ampirik olarak araştırıldığı çalışmalar farklı sonuçlar sunmaktadır. Yağan (2013) üniversite öğrencilerinin sosyal medyada politik katılımına yönelik araştırmasında, siyasal ve politik konuların çevrimiçi ortama taşındığını ifade etmiştir. Tüm kısıtlarına rağmen sosyal medyanın politik muhalefete ve demokrasiye katkı sunma potansiyelinin sürdüğü belirtilmiştir. Üstünbaş ve Demir (2021) haber başlıklarının Twitter'da kamusal alan oluşturup oluşturmadığını analiz etmiştir. Gündem konuları ekseninde tartışmalar yapılsa da bir sonuca ulaşmadığı, kamuoyu oluşturmaktan çok fikirlerin ifade edildiği bir ortam sunduğunu ifade etmiştir. Güven ve Satır (2018) çalışmalarında Change.org sitesinin yapısal özellikleri ve oluşturulan kampanyalar üzerinden kamusal alan olup olmadığını tartışmışlardır. Bu çerçevede Change.org'un sınırlı bir kamusal alan oluşturduğu sonucuna varılmış, sağladığı eşit katılım, ifade özgürlüğü ve kamusal meseleleri açıkça ifade etmekteki rolü açısından kamusal alan özellikleri taşıdığı ifade edilmiştir. Dijital bir eylem olarak, dönüştürücü özelliğinin sorunlu görüldüğü belirtilmiştir. Malkoç (2018) Twitter üzerinden "Trend topic" analizi yaparak kamusal alan tartışmasına yer vermiştir.

Çalışmanın sonucunda “Twitter’in en azından makro katmanıyla; herkese açık, herkesçe erişilebilen hem örgütlü politik hem de rastgele kentsel etkileşimlere ev sahipliği yapan, hem uzlaşma hem -fakat daha çok- görünürlük çabalarına sahne olan, politik veya ekonomik güçlerin etkilerinden bir parça da olsa bağımsız kalabilen bir siber kamusal alan olduğu” (Malkoç, 2018: 123) ifade edilmiştir.

5. SONUÇ

Sosyal medyanın kamusal alan olması ya da olmaması durumunun araştırmacılar tarafından tartışılmaya devam ettiği görülmektedir. Bu tartışmalarda kamusal alanın ne olduğu ve nasıl tanımlandığı önem taşımaktadır. Post modern dönemin bulanıklaşan imgeleri içerisinde kendisine yer bulmaya çalışan tüm toplumsal olgular gibi, sosyal medya da her yönüyle tartışmaya açık hale gelmektedir. Kamusal alan olma özelliği taşıyıp taşımadığı konusu da, sosyal medyanın hangi özelliklerinin ön plana çıkarıldığıyla paralellik göstermektedir. Sosyal medyanın bireyin fikirlerini ön plana çıkaran, farklılıkları görünür kılan ve kamusal meseleleri küresel ölçekte tartışmaya açan bir ortam olarak değerlendirildiğinde kamusal alan olmaya yaklaştığı görülmektedir. Klasik medya gibi sosyal medyanın da hegemonik bir yapısı olduğu, katılımın eşit olmadığı, sermayenin yönlendirmelerine açık olduğu, aslında kar amacı güden şirketler tarafından oluşturuldukları ve politik ve siyasal seçkinlerce yönlendirilip sansürlenebildikleri değerlendirildiğinde kamusal alan olmaktan uzaklaştığı görülmektedir. Sosyal medyanın ve kamusal alanın nasıl tanımlanıp değerlendirildiğinin önemini yanı sıra, sosyal medyaya ve topluma yönelik bakış açılarının da bu tartışmalarda yeri büyüktür. Çünkü toplum da toplumun sosyal medya kullanımının anlam ve önemi de her geçen gün dönüşüme uğramakta ve yeni bir nitelik kazanmaktadır. Bundan birkaç yıl öncesine kadar, sadece boş zaman değerlendirmek ve eski arkadaşların bulunması amaçlarıyla ön plana çıkan bazı sosyal paylaşım ağları, bugün büyük toplumsal hareketlerin öncüsü ya da taşıyıcısı konumuna gelmektedir. Bu bağlamda birey-toplum-kamusal alan-sosyal medya ilişkisini ele alırken, kendi içlerinde geçirdikleri dönüşümün de dikkate alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alacahan, O. ve Vatandaş, S. (2021). Kamusal-özel alan ayrışmasının inşa süreci ve sosyal medya. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (1), 720-733.
- Aydın, A. F. (2020). Post-truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (yeni koronavirüs) pandemi süreci. *Asya Studies*, 4 (12), 76-90.
- Bahçeci, H. I. (2018). Kent mekanında kamusal alan: Richard Sennett perspektifinde bir inceleme. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 13 (29): 111-128.
- Benkler, Y. (2006). *The wealth of networks*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Berkman Köseleli, B. (2017). Yeni medya ortamının yeni kamusal alan olarak kullanımı üzerine bir değerlendirme, *Humanities Sciences (Nwsahs)*, 12 (1):51-64, DOI: 10.12739/NWSA.2017.12.1.4C0216
- Castells, M., (2008). The new public sphere: global civil society, communication networks and global governance, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 116 (1): 78-93.
- Cinelli, M., Quattrociocchi, W., Galeazzi, A., Valensise, C. M., Brugnoli, E., Schmidt, A.L., ... & Scala, A. (2020). The COVID-19 social media infodemic. *Scientific Reports*, 10 (1): 1-10.
- Çerçi, Ü. Ö., Canöz, N., & Canöz, K. (2020). Covid-19 krizi döneminde bilgilendirme aracı olarak sosyal medya kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 184-198.

- Dahlgren, P., (2001). The public sphere and the net: structure, space and communication, mediated politics: *Communication in the Future of Democracy*, W. Lance Bennett and Robert M. Entman (Ed.) içinde, NewYork: Cambridge University Press, s:33-55
- Dacheux, E. (2012). *Kamusal Alan*. (Çev. Hüseyin Köse), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dijk, J. V. (2006). *The network society- social aspects of new media*. London: Sage
- Dwyer, C., Hiltz, S., & Passerini, K. (2007). Trust and privacy concern within social networking sites: a comparison of Facebook And Myspace. AMCIS 2007 proceedings, 339-351.
- Friedland, L.A., Hove, T., and Rojas, H., (2006). The networked public sphere, *Javnost-The Public/European Institute for Communication & Culture*, 13 (4): 5-26.
- Fuchs, C. (2014). Social media and the public sphere. tripleC: Communication, Capitalism & Critique. *Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 12 (1), 57-101.
- Güven, Z. C., & Satır, M. E. (2018). Yeni bir kamusal alan arayışı olarak Change. Org. *Journal of Communication Theory & Research/İletişim Kuram ve Arastırma Dergisi*, (46).
- Habermas, J. (2004). "Kamusal Alan". *Kamusal Alan İçinde* (ss. 95-102). Meral Özbek (Ed.), İstanbul: Hil Yayınları.
- Habermas, J. (2005). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2009). *Doğalcılık ve Din Arasında: Felsefi Denemeler*, çev. Ali Nalbant, 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kellner, D. (2004). *Tabandan küreselleşme: radikal demokratik bir teknopolitikaya doğru*. Meral Özbek (Ed.). *Kamusal Alan içinde*. İstanbul: Hil.
- Malkoç, İ. B. (2018). Makro bir siber kamusal alan olarak Twitter: Türkiye'nin "Trending Topic" Leri analizi. *Sosyoloji Notları*, 2 (1): 100-126.
- Oz, M. (2014). Sosyal medya kullanımı ve mahremiyet algısı: Facebook kullanıcılarının mahremiyet endişeleri ve farkındalıkları. *Journal of Yaşar University*, 9 (35), 6245-6254.
- Özgül, G. E. (2012). Bir görme biçimi olarak yeni medya: kamusal bir alan imkânının araştırılması. *Journal of Yaşar University*, 7 (26): 4526-4547.
- Papacharissi, Z., (2002). The virtual sphere: the internet as a public sphere, *New Media & Society*, 4 (1): 9-27
- Roblyer, M. D., McDaniel, M., Webb, M., Herman, J., & Witty, J. V. (2010). Findings on facebook in higher education: a comparison of college faculty and student uses and perceptions of social networking sites. *The Internet And Higher Education*, 13 (3): 134-140.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (Çev. Serpil Durak, Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sparks, C., (2001). *The Internet and the Global Public Sphere, Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*, W. Lance Bennett and Robert M. Entman (Ed.) içinde, NewYork: Cambridge University Press, s:75-95.
- Stutzman, F., Vitak, J., Ellison, N. B., Gray, R., ve Lampe, C. (2012). Privacy in interaction: exploring disclosure and social capital in Facebook. Proceedings of the Sixth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media, 330-337.
- Topbaş, H., & DOĞAN, A. (2016). Toplumsalın yeni agorası olarak sosyal medya: Eleştirel yaklaşım. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4 (1).
- Trenz, H., (2009). Digital Media and The Return of The Representative Public Sphere, *Javnost-The Public/ European Institute for Communication & Culture*, 16 (1): 33-46.

Tuncer, S. (2015). *Sosyal Medya'nın gelişimi*. (Ed. Zeynep Özata). Sosyal Medya. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2-25.

Üstünbaş, B. & Bulat Demir, S. (2021). Ana Haber Bülteninde Kullanılan Etiket Kelimelerin Twitter'da Kamusal Alan Oluşumuna Etkisi. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11 (3): 813-828.

Yağan, U. (2013). Teknoloji, kamusal alan ve sosyal medya: üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve politik katılım üzerine ampirik bir çalışma. *İletişim Araştırmaları*, 11 (1-2): 123-153.